

УДК 336.717.13

Кошонько О.В.*кандидат економічних наук, доцент,
Хмельницький національний університет***Капустяк Ю.І.***студентка
Хмельницького національного університету*

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ В УКРАЇНІ

PERSPECTIVES THE USE OF CASHLESS PAYMENTS IN UKRAINE

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено основні напрями вдосконалення безготівкових роздрібних платежів, вплив законодавчої бази на збільшення частки безготівкових платежів. Виявлено переваги і недоліки державного регулювання безготівкової форми розрахунків. Автором визначено фактори, що перешкоджають їх розвитку, та розроблено рекомендації щодо підвищення ефективності безготівкових розрахунків. Виявлено, що роль головного інструменту безготівкових розрахунків взяли на себе платіжні картки, а перехід на систему безготівкових розрахунків як сучасного способу оплати є пріоритетним завданням для уповноважених осіб у фінансовій сфері.

Ключові слова: безготівкові платежі, платіжні карти, міжнародна платіжна система, електронні гроші, пос-термінали.

АННОТАЦИЯ

В статье исследованы основные направления совершенствования безналичных розничных платежей, влияние законодательной базы на увеличение доли безналичных платежей. Выявлены преимущества и недостатки государственного регулирования безналичной формы расчетов. Автором определены факторы, препятствующие их развитию, и разработаны рекомендации по повышению эффективности безналичных расчетов. Выявлено, что роль главного инструмента безналичных расчетов взяли на себя платежные карточки, а переход на систему безналичных расчетов, как современного способа оплаты, является приоритетным заданием для уполномоченных лиц в финансовой сфере.

Ключевые слова: безналичные платежи, платежные карты, международная платежная система, электронные деньги, пос-терминалы.

ANNOTATION

In the article the basic directions of improvement of non-cash retail payments, the impact of the legal framework to increase the share of non-cash payments. Advantages and disadvantages of state regulation of non-cash forms of payment. The author of the factors that hinder their development, and recommendations for improving the efficiency of cashless payments. Revealed that as the main instrument of cashless payments took the credit cards. Also, switching to a system of cashless payments, as a modern method of payment is a priority for the authorized persons in the financial sector.

Keywords: non-cash payments, payment cards, international payment system and electronic money, pos-terminals.

Постановка проблеми. У сучасних економічних відносинах між суб'єктами господарювання особливе місце належить фінансовим відносинам. Фінансові відносини, які виникають у процесі діяльності суб'єктів господарювання, характеризуються широким спектром. Вони функціонують у сфері суспільного виробництва, де утворюються ВВП, матеріальні та нематеріальні блага, національний дохід, які є основни-

ми джерелами фінансових ресурсів. В умовах ринкового господарювання створення підприємств, установ, організацій, здійснення підприємствами господарської діяльності супроводжується виникненням між ними розрахункових відносин у готівковій і безготівковій формах. Але під час здійснення розрахунків як підприємства, так і кредитні установи зобов'язані дотримуватись чинних законодавчих актів, банківських правил, удосконалити системи розрахункових відносин в Україні. Також сприяти прискоренню платежів та зміцненню розрахункової дисципліни і тому питання розрахункових відносин є досить актуальним на даному етапі становлення національної економіки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми безготівкових розрахунків розглядаються багатьма вітчизняними та зарубіжними науковцями, а саме: Н.А. Куфаковою, Ю.А. Ровинським, М.М. Агарковою, Л.К. Вороновою, М.С. Матрохіною, Л.Г. Єфимовою, Б.М. Івановою, А.О. Селівановою, Н.І. Хімичевою, Я.А. Гейвандовою, А.М. Гуляєвою, М.П. Кучерявенком, О.П. Орлюком, Є.О. Алісовою, Н.С. Дубенко, О.М. Єфремовим, О.В. Міняйлом, А.М. Морозом, А.І. Савлуком, М.Ф. Пуховкіною, М.В. Ніконовою та ін.

Мета статті полягає у висвітленні основних тенденцій та перспектив розвитку безготівкових розрахунків в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. З розвитком ринкових відносин відбувається постійна адаптація суб'єктів господарювання до нових ринкових умов. Удосконалення механізму безготівкових розрахунків не є виключенням і залишається завжди актуальним питанням. Підтвердженням цього є розвиток фінансового ринку України, який характеризується появою нових інноваційних продуктів для здійснення платежів.

Розвиток новітніх технологій не залишив осторонь і банківську систему, яка є головним творцем безготівкових розрахунків. Вони широко використовуються, є дійсно зручними та ефективними. Використання безготівкових розрахунків призводить до економії витрат на їх здійснення, прискорення здійснення розрахун-

кових операцій та руху грошових коштів. Крім того, за безготівкових розрахунків грошова маса акумулюється в банках, і створюються умови для контролю їх цільового використання.

Безготівкові розрахунки (cashless payments) – перерахування певної суми коштів з рахунків платників на рахунки отримувачів коштів, а також перерахування банками за дорученням підприємств і фізичних осіб коштів, унесених ними готівкою в касу банку, на рахунки отримувачів коштів. Ці розрахунки проводяться банком на підставі розрахункових документів на паперових носіях чи в електронному вигляді [3].

Стаття 1088 Цивільного кодексу України зазначає, що безготівкові розрахунки проводяться через банки, інші фінансові установи, в яких відкриті відповідні рахунки, якщо інше не впливає із закону та не обумовлене видом безготівкових розрахунків [8, ст. 1088].

Відповідно до ст. 51 Закону України «Про банки і банківську діяльність», безготівкові розрахунки проводяться на підставі розрахункових документів на паперових носіях або в електронному вигляді. Банки в Україні можуть використовувати як платіжні інструменти платіжні доручення, платіжні вимоги доручення, векселі, чеки, банківські платіжні картки та інші дебетові і кредитові платіжні інструменти, що застосовуються в міжнародній банківській практиці [2].

В умовах ринкової економіки форми безготівкових розрахунків набувають нової сутності, і підприємство має право саме вибирати найефективніші та найкращі форми розрахунків. У процесі виробничої діяльності суб'єкти господарювання вступають у різні розрахунково-грошові відносини з іншими підприємствами, організаціями, іншими ланками фінансово-кредитної системи і фізичними особами. Дані відносини пов'язані з оплатою придбаних товарів, наданих послуг, перерахуванням у різні ланки фінансової системи встановлених податків та платежів, виплатою заробітної плати, пенсій, матеріальної допомоги працівникам.

Безготівкові розрахунки як важлива складова частина грошового обороту підприємства потребують наукової та економічно обґрунтованої практики щодо їх здійснення, також потребує дієвих факторів впливу з метою можливих засобів практичного втілення ідей щодо вдосконалення і раціоналізації системи безготівкових розрахунків.

Для досягнення поставленої мети І.О. Власова виділяє сукупність функціонально-логічних елементів системи безготівкових розрахунків, що в процесі взаємодії доповнюють єдність їх механізму, а саме: принципи, форми, види безготівкових розрахунків, розрахункові документи та вимоги до організації безготівкових розрахунків [1].

Ефективність функціонування як економіки в цілому, так і кожного окремого підприємства значною мірою залежить від організації розрахунків.

Низка авторів (Т.О. Журавльова, Л.І. Назаркіна, М.С. Білик, А.М. Поддєрьогін) виділяють такі принципи організації безготівкових розрахунків:

- обов'язковість зберігання грошових коштів на рахунках в установах банку (за винятком перехідних залишків у касі). Для цього між підприємством та установою банку укладається договір про розрахунково-касове обслуговування. Саме цей договір слугує правовою базою реалізації даного принципу;

- право підприємства самостійного вибору щодо установи банку для відкриття як основного, так і додаткового рахунків;

- самостійність реалізації питання форми розрахунків із відповідним фіксуванням обраного варіанта у своїх договорах та угодах. Ураховуючи особливості діяльності, галузь та конкретні умови, які можуть скластися в процесі здійснення розрахунків, установи банків можуть запропонувати своїм клієнтам застосування тієї чи іншої форми розрахунків. Проте остаточне рішення приймається лише підприємством;

- кошти з рахунка підприємства списуються лише за розпорядженням його власника. У випадку відкриття кількох рахунків в установі банку обов'язковим є момент визначення основного рахунку, адже саме на цьому рахунку ведеться облік заборгованості, яка списується безспірно;

- особливістю відкриття рахунку є попереднє повідомлення податкового органу про намір суб'єкта підприємницької діяльності відкрити рахунок в установі банку;

- терміновість здійснення платежу – момент здійснення платежу повинен мати мінімальний розрив у часі з моментом відвантаження товарів, виконанням робіт, наданням послуг;

- платежі з розрахункового рахунку здійснюються в межах залишку доступного залишку на рахунку суб'єкта господарювання або в межах банківського кредиту.

Основна частина здійснення безготівкових розрахунків припадає на комерційні банки, оскільки саме вони виконують розрахунково-платіжну функцію в платіжному обороті. При цьому банки під час здійснення безготівкових розрахунків не стають стороною в основному зобов'язанні, на виконання якого провадяться розрахунки, а лише відповідають перед клієнтами та несуть відповідальність відповідно до договору на розрахунково-касове обслуговування.

Платежі в безготівкових розрахунках здійснюються в межах коштів, що містяться на рахунку платника. У разі необхідності банк може надати платнику кредит для здійснення розрахунків.

Характерною особливістю безготівкових розрахунків є те, що списання грошових коштів із рахунку здійснюється банком за розпорядженням клієнта. Без такого розпорядження списання коштів допускається виключно за рішенням суду, а також у випадках, встановлених законом та договором між банком та клієнтом.

Для банківських установ України, які зуміють своєчасно перебудувати свої стратегії та з мінімальними втратами вийти із системної кризи, питання ефективного управління безготівковим обігом є на сьогодні одним із найбільш актуальних, адже, незважаючи на позитивні зрушення в економіці країни, що спостерігаються протягом останніх років, існуючий стан речей не можна вважати сприятливим для банківської діяльності. Такі фактори, які йдуть слідом за кризою, як відсутність достатньої кількості платоспроможних позичальників, альтернативних кредитуванню напрямів інвестування коштів, недостатній рівень довіри населення до банківської системи, ставлять перед українськими банками надзвичайно складні завдання. У цій ситуації питання організації безготівкового обігу є життєво важливим для ефективної діяльності банку.

Всупереч глибокій кризі, що не залишала Україну весь 2015 р., пластикові карти не тільки постраждали менше інших продуктів, але й зробили стрибок у розвитку.

Сегмент пластикових карт всього за один рік здійснив справжній прорив. Якщо головним досягненням 2014 р. стало банальне зростання безконтактних платежів, то 2015 р. посилив цю тенденцію, підкріпивши її появою інших технічних новинок. Так, за минулий рік спостерігались високі темпи розвитку в сегменті пластикових карт – все більшу популярність завойовують безготівкові розрахунки, все частіше клієнти здійснюють операції через Інтернет-банкінг, а також більш активно використовують безконтактні карти. Цьому сприяє політика НБУ, спрямована на збільшення частки безготівкових платежів, а також постійна активність банків і платіжних систем. У 2015 р. банки особливо активізувалися в напрямі електронних грошей і почали запускати продукти, спрямовані на розвиток електронної комерції.

Кількість активних безконтактних карт постійно зростає. Так, яскравою подією 2015 р. стала реалізація можливості з червня 2015 р. оплачувати проїзд за допомогою безконтактних карт Mastercard в Київському метрополітені. Після Лондона, Санкт-Петербурга, Чикаго і Бухареста Київ – п'яте місто у світі, де можливо оплатити проїзд безконтактними картами. Наразі у столиці встановлюють паркомати, приймають до оплати безконтактні карти.

Крім того, у 2015 р. у власників «пластику» з'явилася можливість вільно переказувати кошти з картки на картку, у тому числі через онлайн-сервіси. Такі карткові перекази з кожним днем набирають популярність, оскільки це найшвидший спосіб перевести гроші з однієї банківської карти на будь-яку іншу незалежно від банку, в якому емітована карта.

Середньоринкові витрати за дебетними пластиковими картами в гривні в 2015 р., як і в 2014-му, змінювалися нерівномірно (під середньоринковими витратами маються на увазі ви-

трати на випуск та обслуговування пластикової картки, а також комісії за разове переведення в готівку 1 000 одиниць валюти в банкомат банку-емітента та банку, що не є партнером емітента).

За підсумками минулого року середні витрати за картками Mastercard дещо знизилися, а по картах Visa – навпаки, трохи підросли. Так, за даними компанії «Простобанк Консалтинг», за 2015 р. середні витрати за картками Mass Mastercard і Maestro знизилися на 11%, до 16,2 і 68,6 грн. відповідно; а по картах Gold Mastercard – зменшилися на 23%, до 245,5 грн. А середні витрати за картками Visa Electron подорожчали на 15%, до 18,4 грн., Visa Classic – на 5%, до 66,35 грн., а Visa Gold – на 10%, до 289,9 грн. [5].

Набагато цікавіше динаміка, яка відбувалася в сегменті пластикових карт, випущених у доларах. Очевидно, через обмеження Національного банку, які унеможливають поповнення такого пластика на суму більше еквівалента 3 000 грн. на добу, що, своєю чергою, негативно впливає на популярність інвалютних карт, їх вартість за підсумками 2015 р. знизилася на чверть, а то і на третину. Найбільше, за даними компанії «Простобанк Консалтинг», за 2015 р. впали середні витрати за картками в доларах Gold Mastercard (з 21,75 до 14,92 доларів), Maestro (з 1,45 до 0,94 доларів), Mass Mastercard (з 5,96 до 3,92 доларів), Visa Classic (з 4,85 до 3,09 доларів) [5].

Однією з очікуваних подій у 2016 р. є поява на українському ринку поряд з існуючими платіжними системами таких світових лідерів, як ApplePay, GooglePay, що сприяє розвитку безконтактних платежів із використанням технології NFC. Значного поширення отримають платежі з використанням мобільного телефону та інших пристроїв (браслет або годинник).

З'являться й інші соціально орієнтовані інструменти, схожі на електронний студентський квиток, який здивував у минулому році ринок. Так, у січні 2016 р. банкіри говорять про запуск муніципальної карти. Це сучасний банківський інструмент, що містить у собі фінансову складову і ID-карту, яка посвідчує особу клієнта і є «ключем» до адміністративних сервісів сучасного світу, а також до соціальних програм і пільг.

Частка безготівкових платежів із використанням платіжних карток у 2015 р. становила 31,2% від загального обсягу операцій за платіжними картками та 65,5% від загальної кількості операцій, збільшившись на 6,2% і 9,6% відповідно [4].

Слід зазначити, що збільшення частки безготівкових розрахунків стало позитивною тенденцією останніх років, до числа яких належить і 2015 р. Поступово нівелюються наслідки кризи, і довіра населення до банківської сфери зростає.

Такі результати були отримані завдяки збільшенню частки безготівкових розрахунків, що наразі стало стратегічною метою НБУ і без-

посередньо комерційних банків. Відповідно, метою Національного банку виступає скорочення готівкового розрахунку, який є витратною статтею для економіки країни, і збільшення безготівкових розрахунків, що має знизити рівень тіншової економіки і підвищити ефективність функціонування економіки в цілому.

Банки створюють сприятливий клімат для активізації клієнтів у сфері безготівкових платежів, заохочуючи їх подарунками, бонусами і знижками. Банками широко використовуються програми лояльності та програми CashBack.

Також варто відзначити, що банки намагаються надати клієнту максимальний спектр послуг із використанням Інтернету та мобільного банкінгу. На сьогоднішній день, не виходячи з дому, можна оплатити комунальні послуги, придбати квиток або здійснити покупку в Інтернеті за допомогою платіжної картки. Бажання населення розплачуватися картами зростає разом із розвитком інфраструктури обслуговування таких карт.

Завдяки міжнародним платіжним системам тенденцією 2015 р. став інтерес клієнтів до безконтактних платіжних карт, які гарантують ще більш високу ступінь захисту і швидкість здійснення транзакції.

За перший квартал 2016 р. загальна сума операцій із використанням платіжних карток, емітованих українськими банками, становила більше 332 050 млрд. грн. Такий показник на 21% більший, ніж у першому кварталі 2015 р. Із них безготівкових платежів було зафіксовано на суму 115 325 млн. грн., що на 33% більше, ніж у першому кварталі 2015 р., готівки ж отримано на суму 216 725 млн. грн., що на 15% більше, ніж в аналогічному періоді 2015 р.

Також слід зазначити значне зростання кількості безготівкових операцій за платіжними картками в першому кварталі 2016 р. порівняно з аналогічним періодом минулого року.

Кількість безготівкових операцій станом на 1 квітня 2016 р. становила понад 386 млн. (майже 70% від загальної кількості операцій за платіжними картками), а кількість операцій з отримання готівки – понад 166 млн. (30% від загальної кількості операцій за платіжними картками).

За результатами першого кварталу 2015 р. ці показники становили 274 млн. операцій (64% від загальної кількості операцій за платіжними картками) і 157 млн. операцій (36% від загальної кількості операцій за платіжними картками) відповідно.

Станом на 1 квітня 2016 р. кількість платіжних карток в обігу становила понад 58,2 млн. одиниць, із них кількість активних платіжних карт – 30,7 млн. одиниць (81% платіжних карт із дебетовою функцією і 19% – із кредитною) [5].

Серед банків за кількістю платіжних карт та інфраструктури їх обслуговування станом на 1 квітня 2016 р. лідерами були ПАТ «КБ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк» і АТ «Райффайзен банк Аваль».

Безготівкові розрахунки відіграють величезну роль у здійсненні операцій із виконання зобов'язань між суб'єктами економічних і фінансових відносин.

Одним із напрямів удосконалення безготівкових розрахунків у банках України є модернізація системи міжбанківських електронних платежів. Система міжбанківських електронних платежів Національного банку України дедалі вдосконалюється. Підвищується ступінь захищеності даних і зростає надійність роботи системи, програмні системи криптографування замінюються на апаратні засоби захисту, створюються і впроваджуються засоби перехресного захисту електронних платежів – накладання «електронного підпису» на документі різними виконавцями тощо.

Проблеми, що заважають збільшенню частки безготівкових розрахунків для населення в Україні, подібні до проблем, притаманних країнам із ринками, що розвиваються, зокрема це низька довіра до національної валюти, стабільності банківської системи, низький рівень заощаджень, високий рівень доларизації та інфляційних очікувань. Слід також відзначити фактор великих територіальних розмірів та низької щільності населення, що посилює проблеми інфраструктурного розвитку систем електронних розрахунків, особливо POS-терміналів.

Варто відзначити, що поширення використання населенням платіжних карток в Україні – основний та найбільш перспективний напрям зниження обсягів готівкових розрахункових операцій.

Одними з основних перешкод поширенню використання платіжних карток є висока ставка міжбанківської комісії, через що українські банки несуть значні витрати на придбання та утримання додаткового термінального обладнання для дублювання такого самого обладнання інших банків, розташованого в популярних місцях, із метою зменшення своїх витрат на оброблення міжбанківських трансакцій.

Загалом, ініціатива НБУ щодо встановлення граничної суми готівкових розрахунків має певні перспективи для стимулювання економічного розвитку країни, збільшення обсягів безготівкових розрахунків та є економічно обґрунтованою. Щодо розміру граничної суми готівкового обігу на рівні 150 тис. грн., можна зробити висновок, що вона загалом не зачіпає інтереси більшої частини населення, оскільки такий її обсяг значно перевищує ймовірні звичайні розрахункові операції з купівлі-продажу більшості товарів та послуг для населення і відповідає проектному рівню відповідних обмежень у Росії, що також свідчить про її лояльність для українців. Із часом цю суму можна буде переглянути до зменшення.

Разом із тим необхідно зважати, що ця ініціатива має дещо репресивний характер і, за окремими суб'єктивними оцінками, може сприйматись як обмеження прав і свобод грома-

дян. З огляду на це, заходи за цією ініціативою вимагають належного інформаційного забезпечення, роз'яснення та підвищення фінансової грамотності населення, а також стимулювання громадян до придбання та користування безготівковими платіжними засобами.

Також вважається доцільним запропонувати банкам встановити пільгові періоди, упродовж яких після набуття постановою чинності великі суми готівки (понад 10 тис. грн.) можна буде вносити на особисті рахунки за зниженими тарифами. Такий захід стимулювання є обґрунтованим, беручи до уваги те, що саме за внесення готівки на особисті рахунки фізичними особами у багатьох банках встановлено доволі високі тарифи (у середньому – 1%).

Грунтуючись на аналізі зарубіжного досвіду, зокрема країн Північної Америки та Єврозони, слід зазначити, що для подальшого стимулювання безготівкових розрахунків доцільно зосередитися на технічних аспектах розвитку використання платіжних карток для розрахунків за торговельними операціями. Для цього необхідно:

- активізувати реалізацію заходів, передбачених Концепцією поширення безготівкових розрахунків із використанням спеціальних платіжних засобів;

- сприяти підвищенню фінансової грамотності населення у сфері використання платіжних карток, зокрема, через підтримку споріднених до платіжних карток проектів: «Транспортна картка», «Електронний студентський квиток», «Система митних платежів» тощо;

- забезпечити використання платіжних карток державними органами і бюджетними організаціями, перевести державні установи на зарплатні проекти;

- підвищити зручність оплати комунальних платежів, послуг держави, податків та інших періодичних повторюваних платежів за допомогою платіжних карток;

- сприяти регіональній диференціації та розвитку інфраструктури безготівкових платежів, підтримуючи відповідні маркетингові стратегії банків;

- своєчасно вдосконалювати платіжні та інформаційні технології, зокрема центральний маршрутизатор НБУ, обладнання та програмне забезпечення розрахунково-клірингових і процесингових центрів із підтримкою відкритих міжнародних стандартів.

Слід усвідомлювати, що частка використання платіжних карток у загальному обсязі розрахунків за торговельними операціями буде залежати від стану та розвитку банківської системи й економіки країни, девальваційних та інфляційних очікувань. Переведення заощаджень у безготівкову форму за сучасного стану банківської системи може збільшити ризики їхньої втрати для населення у випадку фінансових криз. З огляду на це, характер адміністративно-регуляторних заходів не повинен бути жорстким, а заходи стимулювання зростання частки без-

готівкових розрахунків доцільно спрямувати на усунення технічних проблем використання спеціальних платіжних засобів та розвиток їхньої інфраструктури.

Отже, подальший напрям регулювання розвитку платіжного обороту в Україні має бути спрямований на збільшення безготівкового обороту та зниження готівкового. Головною метою насамперед має бути зростання довіри населення до банків. Також необхідно розширювати банківську діяльність стосовно поширення практики застосування у розрахунках із клієнтами векселів, чеків та акредитива.

Поступове зниження частки готівкового обігу на користь безготівкового має забезпечуватись з урахуванням загального стану економіки шляхом створення економічних стимулів розвитку безготівкових розрахунків. При цьому домогосподарства, підприємства та державні інституції використовуватимуть безготівкові платіжні засоби, включаючи інноваційні платіжні інструменти, обізнано та звично, з розумінням їх ефективності та безпеки здійснення платежів. Відповідно, повинні бути створені всі умови для безпечного та вигідного здійснення безготівкових взаєморозрахунків та існування сучасної і конкурентоздатної національної платіжної системи, а також відсутні будь-які бар'єри у доступі та використанні платіжних сервісів, що забезпечують безготівкове здійснення транзакцій, оскільки нові покоління клієнтів створюють попит на сучасні банківські сервіси, а банки матимуть можливість задовольняти попит новими технологіями та розвитком інфраструктури, що полегшуватиме здійснення безготівкових транзакцій.

Висновки. Для подальшого успішного впровадження безготівкових операцій та карткових технологій в Україні необхідно: розширювати мережу банкоматів і POS-терміналів, щоб держатель картки був упевнений в тому, що він може одержати гроші і розрахуватися картою в будь-який час; продовжувати активно впроваджувати зарплатні проекти, що дасть змогу централізовано залучити велику кількість клієнтів, додатково отримати вільні банківські ресурси та привчати населення до карткових розрахунків; залучати до числа своїх клієнтів підприємства торгівлі і послуг, які будуть приймати до оплати пластикові картки; продовжувати впроваджувати різні види послуг для різних клієнтів (студентів, пенсіонерів тощо).

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Власова І.О. Облік розрахунків з дебіторами та кредиторами: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.06.04 «Бух. облік, аналіз і аудит» / І.О. Власова; НАУ. – К., 2005.
2. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 р. № 2121-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
3. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті: Постанова Правління Національного банку України від 21.01.2004 р. № 22 [Електронний ре-

- сурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0377-04>
4. Монетарний огляд за 2015 рік / Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
 5. О тенденциях рынка безналичных платежей – мнение экспертов [Электронный ресурс]. – Режим доступу: http://www.prostobank.ua/plastikovye_karty/mneniya/o_tendentsiyah_rynka_beznalichnyh_platezhey_mnenie_ekspertov.
 6. Про встановлення граничної суми розрахунків готівкою: Постанова Правління Національного банку України від 06.06.2013 р. № 210 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z1109-13>.
 7. Річний Звіт НБУ за 2015 рік / Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
 8. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.